

Wprowadzenie do mikrokontrolerów

Od systemu wbudowanego do RPi Pico 2 W

Podstawy Systemów Mikroprocesorowych ■ Wykład 1

dr inż. Dariusz Tefelski

- ▶ Ocena z zajęć laboratoryjnych jest wystawiana w następujący sposób:
  - 3,0-3,5 - w przypadku zaliczenia wszystkich ćwiczeń laboratoryjnych oraz miniprojektu,
  - +1,0 stopnia - w przypadku wykonania projektu końcowego,
  - +0,5 stopnia - w przypadku wykonania dokumentacji technicznej do projektu końcowego
- ▶ Ocena z wykładu jest wystawiana na podstawie kolokwium zgodnie z poniższą tabelą:

Ocena	Wynik procentowy z kolokwium
5,0	[91;100]%
4,5	[81;91)%
4,0	[71;81)%
3,5	[61;71)%
3,0	[51;61)%

Ocena	Ocena końcowa
5,0	[4,5; 5.0]%
4,5	[4.25; 4.5)%
4,0	[3.75; 4.25)%
3,5	[3.25; 3.75)%
3,0	[3.0; 3.25)%

- ▶ Ocena końcowa jest równa średniej ważonej ocen z laboratorium i wykładu z wagami odpowiednio: 2/3 i 1/3 odpowiednio (przy czym obydwie oceny muszą być pozytywne). Ocena końcowa jest wystawiana zgodnie z powyższą tabelą.
- ▶ Materiały do wykładu i laboratoriów: <https://labe.engined.eu>.

Komputer ogólnego przeznaczenia

- ▶ wielordzeniowy procesor pracujący z częstotliwością rzędu GHz,
- ▶ gigabajty pamięci RAM i rozbudowany system operacyjny,
- ▶ uruchamia wiele różnych aplikacji,
- ▶ pobór mocy zwykle liczony w watach lub dziesiątkach watów.

wydajność

uniwersalność

System wbudowany

- ▶ realizuje konkretną funkcję,
- ▶ pracuje blisko czujników i elementów wykonawczych,
- ▶ ma ograniczone zasoby,
- ▶ często musi działać długo i niezawodnie,
- ▶ zużycie energii może sięgać od μW / mW do kilku W — zależnie od urządzenia.

Źródła obrazków: <https://www.apple.com>, <https://centrumstrazaka.pl/>,
<https://exsmart.pl/>, <https://kenys.pl>.

Systemy wbudowane: gdzie ich szukać?

Urządzenia osobiste

zegarek ■ słuchawki ■ kalkulator
opaska sportowa ■ aparat

Dom i budynek

pralka ■ termostat ■ alarm
roleta ■ pompa ciepła

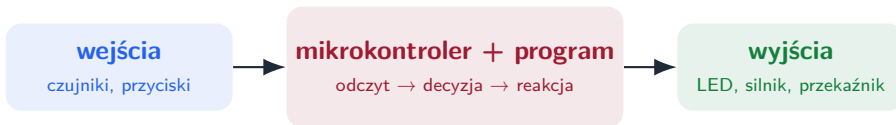
Transport i robotyka

ABS ■ sterownik silnika ■ dron
robot mobilny ■ e-bike

Medycyna i przemysł

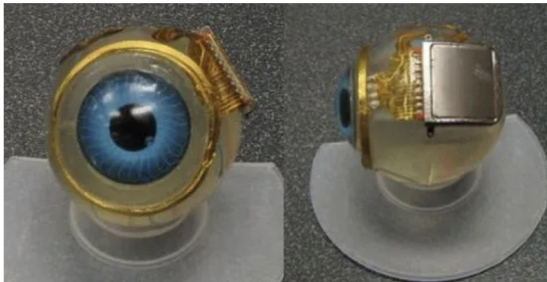
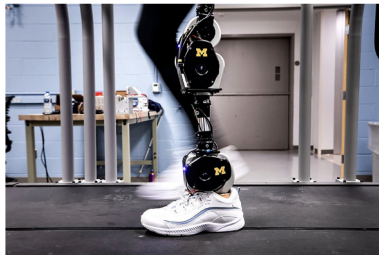
pulsoksymetr ■ pompa infuzyjna
PLC ■ czujnik ■ rejestrator

Co właściwie znaczy „system wbudowany”?

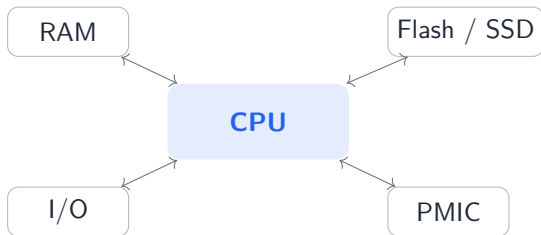
- 1 część większego urządzenia - komputer nie musi być „produktem” samym w sobie
- 2 określona funkcja - np. regulacja temperatury lub sterowanie napędem

Po co uczyć się PSM?

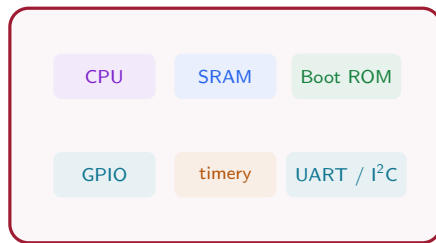
Źródła obrazków: <https://circuitdigest.com>, <https://thenewstack.io>, <https://www.pcworld.pl>

Mikroprocesor (MPU)

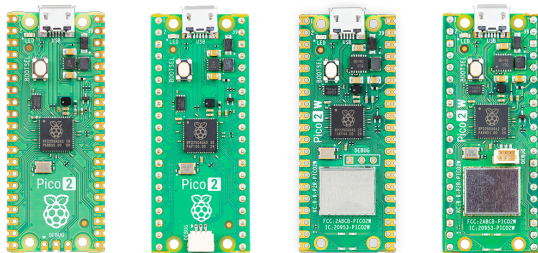
Układ skoncentrowany na wykonywaniu programu; kompletny system zwykle wymaga zewnętrznej pamięci i układów I/O.

Mikrokontroler (MCU)

MCU integruje CPU, pamięć roboczą i peryferia. Pamięć programu Flash **nie musi** znajdować się w tym samym układzie scalonym.

RP2350 na RPi Pico 2 W: pamięć Flash jest poza MCU

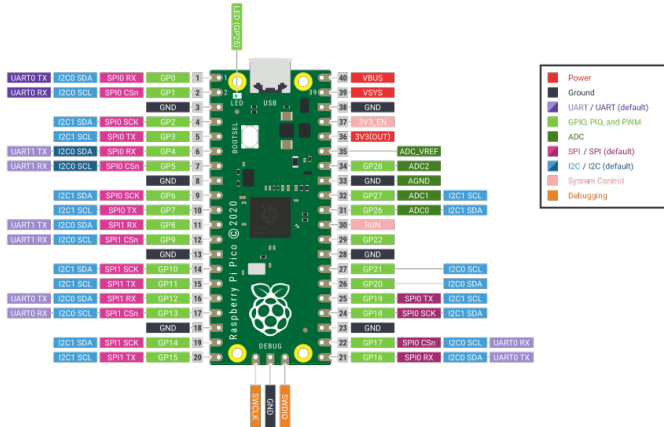
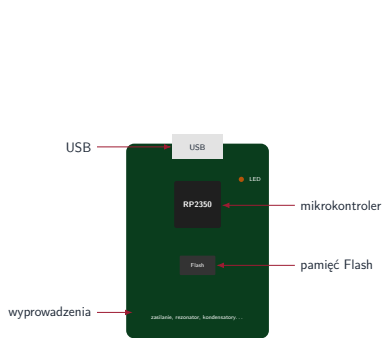

Źródło obrazka: <https://www.raspberrypi.com>

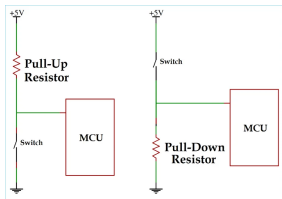
- ▶ Płytką **RPi Pico 2 W** trafiła do sprzedaży w 2024 r.
- ▶ Jej głównym mikrokontrolerem jest **RP2350**.
- ▶ RP2350 zawiera CPU, **520 kB SRAM**, Boot ROM oraz peryferia.
- ▶ Pamięć programu Flash znajduje się **poza RP2350**; na RPi Pico 2 W ma **4 MB**.
- ▶ RPi Pico 2 W zawiera także układ radiowy **CYW43439**: Wi-Fi 2,4 GHz i Bluetooth 5.2.

Płytki rozwojowa $\neq$ mikrokontroler

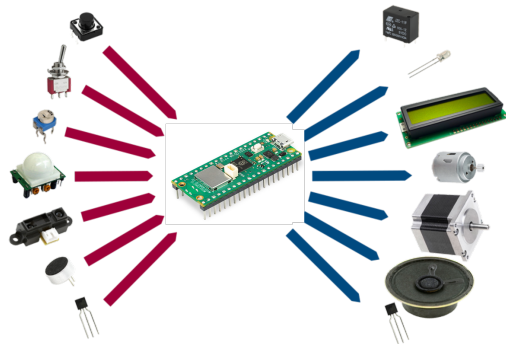

Źródło: <https://www.raspberrypi.com>.

- ▶ **GPIO** (*General Purpose Input/Output*) to wyprowadzenie mikrokontrolera, do którego można podłączyć zewnętrzne komponenty (czujniki, akuatory, diody itd.).
- ▶ Za pomocą odpowiedniej funkcji wybiera się, czy pin ma być wejściem, czy wyjściem.
- ▶ Piny mogą posiadać rezystory podciągające typu *pull-up* bądź *pull-down* po wybraniu odpowiedniej opcji.

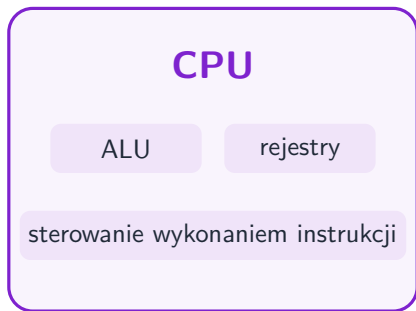

Źródło: <https://circuitdigest.com/tutorial/pull-up-and-pull-down-resistor>

Źródło oryginalnego obrazka: <https://blog.codebender.cc/2014/03/07/lesson-1-inputs-and-outputs/Projekt:IoT4scho>

CPU: wykonuje instrukcje programu

CPU m.in. wykonuje operacje arytmetyczne i logiczne, przenosi dane, realizuje skoki i reaguje na przerwania.

- ▶ **CPU** (*Central Processing Unit*) wykonuje instrukcje programu i koordynuje pracę układu.
- ▶ **ALU** (*Arithmetic Logic Unit*) realizuje operacje arytmetyczne i logiczne.
- ▶ **Rejestry CPU** są bardzo szybką pamięcią wewnątrz rdzenia. W Cortex-M33 podstawowe rejestry rdzenia mają szerokość **32 bitów**.
- ▶ **Rejestry peryferiów i sterujące** służą do konfiguracji sprzętu; w mikrokontrolerach są zwykle dostępne pod określonymi adresami pamięci (*memory-mapped I/O*).
- ▶ Rejestr statusowy **xPSR** przechowuje m.in. flagi wyniku operacji.

Architektura Von-Neumann-a a Harvard-a

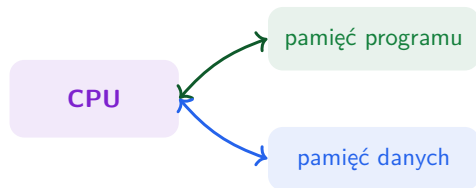

Źródło: https://www.researchgate.net/publication/331160423_Von-Neumann_Architecture_Vs_Harvard_Architecture.

- ▶ Instrukcje programu i dane znajdują się w **wspólnej przestrzeni pamięci**.
- ▶ CPU korzysta ze wspólnej drogi dostępu do instrukcji i danych.
- ▶ Model jest prosty i elastyczny, ale wspólny kanał może stać się ograniczeniem przepustowości (*von Neumann bottleneck*).

- ▶ Instrukcje i dane mają **oddzielne przestrzenie i/lub ścieżki dostępu**.
- ▶ CPU może równoległe pobierać instrukcję i wykonywać dostęp do danych.
- ▶ Współczesne procesory często stosują **zmodyfikowaną architekturę Harvard**: rozdzielone ścieżki blisko rdzenia, przy bardziej złożonej wspólnej hierarchii pamięci.
- ▶ Rdzeń **Arm Cortex-M33** używany w RP2350 ma 3-stopniowy potok i architekturę Harvard.

RISC (*Reduced Instruction Set Computer*)

- ▶ regularny, relatywnie prosty zestaw instrukcji,
- ▶ architektura często typu *load/store*,
- ▶ dużo rejestrów i rozwiązania sprzyjające potokowaniu,
- ▶ przykłady: ARM, RISC-V.

RP2350: Cortex-M33 lub Hazard3

CISC (*Complex Instruction Set Computer*)

- ▶ więcej złożonych instrukcji i trybów adresowania,
- ▶ pojedyncza instrukcja może wykonywać bardziej rozbudowaną operację,
- ▶ klasyczny przykład: rodzina x86.

Uwaga: RISC/CISC oraz Harvard/von Neumann opisują **inne cechy architektury**. Nie należy ich utożsamiać.

- ▶ **Pamięć** przechowuje kod programu i dane.
- ▶ **Pamięci nieulotne** zachowują zawartość po wyłączeniu zasilania:

Typ	Kasowanie/zapis	Ziarnistość	Typowe zastosowanie
ROM	brak zapisu w normalnej pracy	–	kod startowy, stałe tablice
EPROM	kasowanie UV	cała kość	starsze urządzenia
EEPROM	elektryczne	bajt / mała strona	ustawienia, konfiguracja
Flash	elektryczne	bloki / sektory	firmware, pliki, pamięć masowa

- ▶ **Pamięci ulotne:**
  - **SRAM** — szybka i typowa dla mikrokontrolerów;
  - **DRAM** — większa gęstość, wymaga odświeżania i jest typowa dla większych systemów.

Pamięć: dlaczego mikrokontroler potrzebuje kilku jej rodzajów?

RAM

szybka, ulotna

Flash

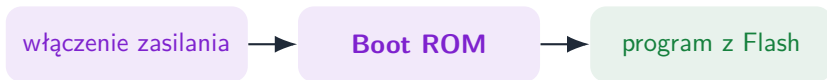
nieulotna, program

ROM

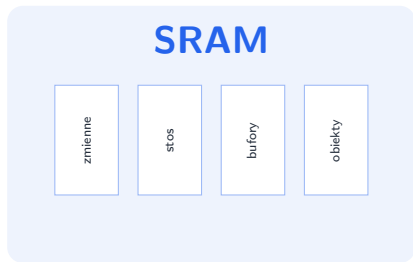
stała, kod startowy

Każda optymalizuje coś innego: **szybkość**, **pojemność**, **trwałość** lub **koszt**.

ROM: kod, który ma być zawsze dostępny

RP2350 zawiera w ROM m.in. kod startowy i mechanizm bootowania USB. To dzięki niemu możemy łatwo wgrywać firmware metodą **BOOTSEL/UF2**.

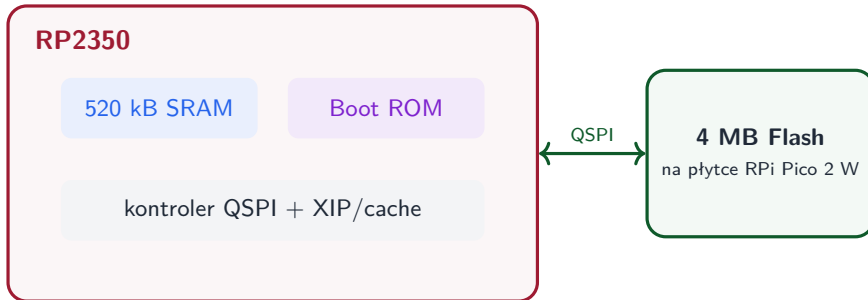
- ▶ dane używane **teraz**,
- ▶ bardzo szybki dostęp,
- ▶ zawartość znika po odłączeniu zasilania,
- ▶ RP2350 ma **520 kB SRAM**.

Flash: „szafa” z programem i danymi trwałymi

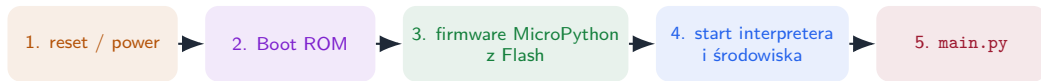

- ▶ pamięć **nieulotna**,
- ▶ przechowuje program po wyłączeniu zasilania,
- ▶ zapis jest wolniejszy od SRAM i pamięć ma ograniczoną liczbę cykli zapisu/kasowania,
- ▶ **RPi Pico 2 W** ma 4 MB zewnętrznej QSPI Flash.

Podsumowanie: pamięć w RP2350 i na RPi Pico 2 W

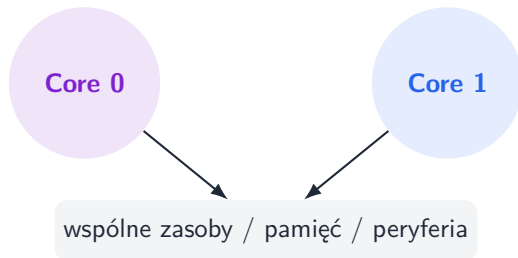

Co dzieje się po włączeniu zasilania?

MicroPython nie jest osobną „warstwą po firmware” — **interpreter jest częścią firmware** wgranego do Flash.

Dwa rdzenie: dwóch wykonawców, ale jedna praca nie dzieli się sama

RP2350 może pracować jako układ z **dwoma rdzeniami ARM Cortex-M33** albo **dwoma rdzeniami RISC-V Hazard3**, z częstotliwością do **150 MHz**. Drugi rdzeń nie przyspiesza programu automatycznie — zadanie trzeba podzielić i zsynchronizować.

Zegar: rytm pracy układu

$$f = \frac{1}{T}$$

Zegar synchronizuje pracę CPU i wielu peryferiów. Większa częstotliwość może zwiększać wydajność, ale zwykle oznacza też większe zużycie energii.

Czy 150 MHz oznacza 150 milionów linii Pythona na sekundę?

Nie. Częstotliwość zegara $\neq$ szybkość wykonywania programu

Na czas wykonania wpływają m.in. liczba instrukcji, architektura CPU, dostęp do pamięci, interpreter oraz oczekiwanie na urządzenia peryferyjne.

Firmware, interpreter, aplikacja — jak to się łączy?

aplikacja: Wasz kod `main.py`

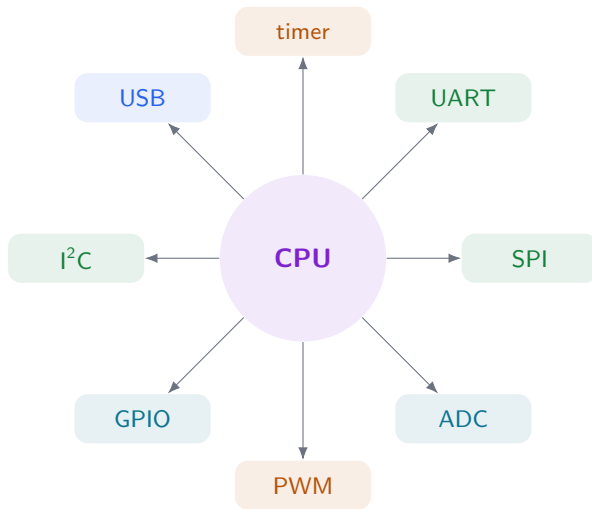
firmware MicroPython

interpreter + biblioteki + kod niskiego poziomu dla platformy

hardware: RP2350 + Flash + układ radiowy + płytki + urządzenia

Wgrywając nową wersję MicroPythona, zmieniamy **firmware**. Edytując `main.py`, zmieniamy **aplikację**.

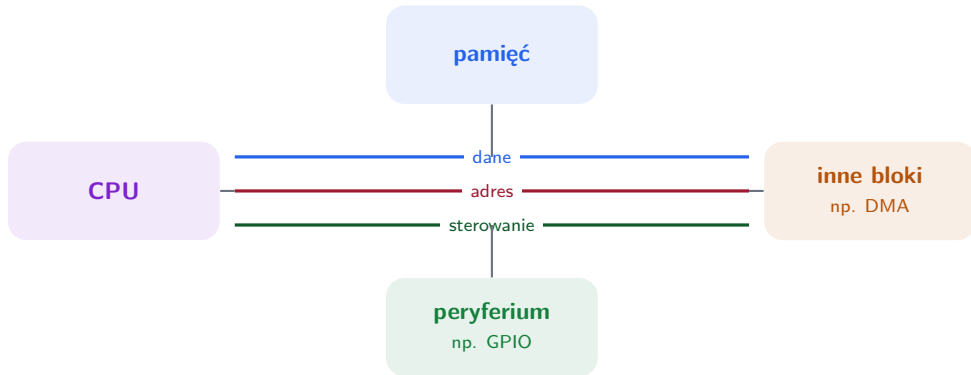
Peryferia: sprzętowi pomocnicy CPU

Peryferia wykonują wyspecjalizowane zadania sprzętowo, dzięki czemu CPU nie musi „ręcznie” generować każdego impulsu.

Magistrala: dane, adres i sterowanie

- Klasyczny model magistrali pomaga zrozumieć, **co** jest przesyłane między CPU, pamięcią i peryferiami:

dane
co przesyłamy?

adres
skąd / dokąd?

sterowanie
jaki typ operacji?

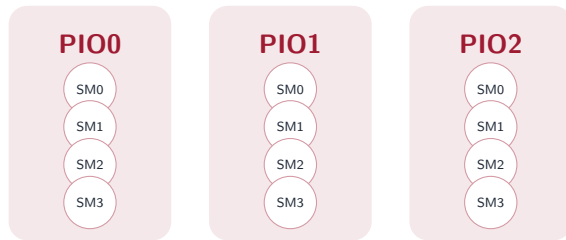
Uwaga: to model dydaktyczny. RP2350 ma bardziej złożoną wewnętrzną strukturę magistralową (m.in. fabric/crossbar), a nie jedną fizyczną „szynę” biegnącą przez cały układ.

USB: nie tylko „gniazdo do wgrywania programu”

RP2350 ma kontroler USB i PHY. Na RPi Pico 2 W port USB służy m.in. do zasilania, programowania i komunikacji z komputerem.

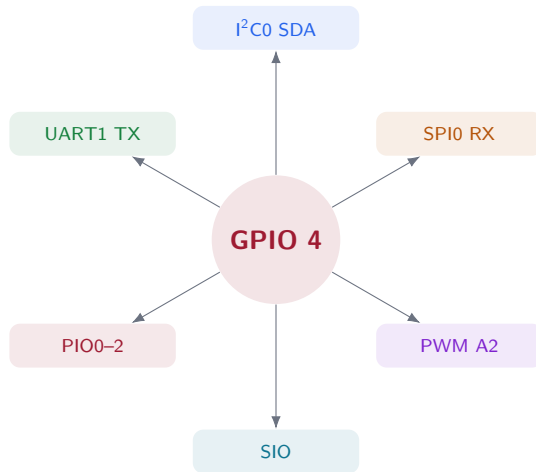
PIO: nietypowa moc RP2350

3 bloki PIO × 4 maszyny stanów = 12 SM

- ▶ programowalne wejścia/wyjścia,
- ▶ precyzyjne generowanie i odczyt przebiegów,
- ▶ implementacja nietypowych protokołów,
- ▶ odciążenie głównych rdzeni CPU.

Jeden pin może mieć wiele funkcji

Funkcja pinu jest wybierana przez konfigurację. Dlatego pinout wygląda „gęsto” — ten sam fizyczny pin może obsługiwać różne peryferia.

RPi Pico 2 W / RP2350 — liczby, które warto kojarzyć

2 rdzenie @ 150 MHz

Cortex-M33 lub Hazard3

520 kB SRAM

w RP2350

4 MB Flash

na RPi Pico 2 W

26 GPIO

w tym 3 wejścia ADC na pinach

Wi-Fi + Bluetooth

2,4 GHz 802.11n + BT 5.2

2× UART, I²C, SPI

USB + 3×PIO (12 SM)

O LICZBACH - DLA PRZYPOMNIENIA...

- ▶ **Bit** - cyfra w układzie binarnym (podstawowa jednostka informacji).
- ▶ **Bajt** - słowo, liczba złożona z 8 bitów.

Przeliczanie liczb:

- ▶ z systemu dwójkowego na dziesiętny:

$$\text{np. } 1100 = 1 \cdot 2^3 + 1 \cdot 2^2 + 0 \cdot 2^1 + 0 \cdot 2^0 = 8 + 4 + 0 + 0 = 12$$

- ▶ z systemu dwójkowego na szesnastkowy:

np. 1101 0010

$$0 \cdot 2^3 + 0 \cdot 2^2 + 1 \cdot 2^1 + 0 \cdot 2^0 = 2$$

$$1 \cdot 2^3 + 1 \cdot 2^2 + 0 \cdot 2^1 + 1 \cdot 2^0 = 13$$

W systemie szesnastkowym: A=10, B=11, C=12, D=13, E=14, F=15, zatem:

1101 0010 = 0xD2, alternatywne zapisy: 0xd2, D2h.

O LICZBACH - DLA PRZYPOMNIENIA...

► z systemu dziesiętnego na dowolny :

(A) liczba 21 z dziesiętnego na czwórkowy:

Iteracja	Operacja	Reszta	Aktualna liczba
1	$21 // 4 = 5$	1	1
2	$5 // 4 = 1$	1	11
3	$1 // 4 = 0$	1	111

czyli 21 jest równe 111 w systemie czwórkowym. Inny zapis: 111_4 .
Indeks informuje o podstawie.

(B) liczba 21 z dziesiętnego na piątkowy:

Iteracja	Operacja	Reszta	Aktualna liczba
1	$21 // 5 = 4$	1	1
2	$4 // 5 = 0$	4	41

czyli 21 to 41_5 .

► z dowolnego systemu liczbowego na dziesiętny:

$$(A) \quad 120_3 = 1 \cdot 3^2 + 2 \cdot 3^1 + 0 \cdot 3^0 = 9 + 6 + 0 = 15$$

$$(B) \quad 33_9 = 3 \cdot 9^1 + 3 \cdot 9^0 = 27 + 3 = 30$$

$$(C) \quad 1h_{20} = 1 \cdot 20^1 + 17 \cdot 20^0 = 37, \text{ bo } a=10, \dots, h=17.$$